

Prof. dr. sc. Vinko RIBARIĆ

JOHN OWEN DOMINIS KAO POSLJEDNJI UPRAVITELJ HAVAJSKOG KRALJEVSTVA

UDK 929 Dominis, M. de
32-05 Dominis, M. de
Rukopis primljen: 7. 12. 2010.
Prihvaćen za tisak: 20. 12. 2010.
Priopćenje na znanstvenom skupu
Conference paper

Prof. dr. sc. Vinko Ribarić
HR – 51000 Rijeka
Turanski put 20
villavesna@hotmail.com

Obitelj de Dominis s otoka Raba jedna je od najznačajnijih obitelji ne samo u povijesti Raba, već i mnogo širega, europskog i svjetskog prostora. Ta značajna i jaka obitelj iznjedrila je mnoge poznate i slavne ličnosti iz domaće, europske i svjetske povijesti, i to iz svjetovne i crkvene provenijencije. Iz tako široke plejade najraznorodnijih zvanja i zanimanja članova obitelji de Dominis, posebno se ističu dva člana, koji su svojim radom i životom postigli i zaslužili svjetsko priznanje i svjetsku slavu. To su Marko Antun de Dominis i John Owen Dominis. Drugonavedeni, o kojemu je riječ u ovome članku, bio je suprug havajske princeze te posljednji upravitelj havajskoga kraljevstva.

Ključne riječi: *M. A. de Dominis; John Owen Dominis; upravitelj havajskoga kraljevstva*

Obitelj de Dominis s otoka Raba jedna je od najznačajnijih obitelji ne samo u povijesti Raba, već i mnogo šireg prostora izvan Raba, sve do europskih prostora. Ta značajna i jaka obitelj iznjedrila je mnoge poznate i slavne ličnosti iz naše, europske i svjetske povijesti, iz svjetovne i crkvene provenijencije. Tako je dala: jednog papinskog nuncija za različite strane svijeta, dva nadbiskupa, sedam biskupa, četiri kanonika, jednog vikara biskupije, jednog utemeljitelja župe i mnogo popova, dakle ličnosti iz crkvene provenijencije. Iz svjetovne provenijencije obitelj de Dominis s otoka Raba je dala jednog *princa consorta*, jednog

poslanika na dvoru hrvatsko-ugarskog kralja Žigmunda, četiri carska izaslani-ka, sedam dvorskih knezova (palatinski grofovi in perpetuum), sedam delegata carske vlasti, jednog člana koji je bio u službi kralja Žigmunda, šest kraljevskih dvorjana kralja Ladislava Napuljskog, jednog diplomata u službi kralja Žigmunda, jednog generala, jednog zapovijednika armije, dva vojskovođe, dva kapetana ratnih brodova iz povijesnih bitaka na Mediteranu, četiri kapetana trgovačkih brodova, predsjednika Matice dalmatinske u Zadru, dva člana plemstva drugih gradova, utemeljitelja gradskog prirodoslovnog muzeja u Zadru, četiri načelnika grada Raba, jednog advokata, devet bilježnika, jedanaest članova rapskog Vijeća, jenog sindika, jednog glumca, više pisaca iz pravničke kazuistike te više učitelja. Iz znanstvene i kulturološke sfere ta je obitelj dala jednog glumca, jednog pjesnika i jednog svjetski poznatog znanstvenika – prirodoslovca.

Iz tako široke plejade najraznorodnijih zvanja i zanimanja članova obitelji de Dominis, posebno se ističu dva člana, koji su svojim radom i životom postigli i zaslužili svjetsko priznanje i svjetsku slavu. To su Marko Antun de Dominis i John Owen Dominis.

Najveće je i najslavnije ime obitelji de Dominis iz Raba. Prirodoslovac, znanstvenik, matematičar, fizičar, teološki filozof, Buntovnik, heretik, pokajnik, izopćenik, žrtva inkvizicije. Genije – čovjek ispred svog vremena. Mnogo je toga rečeno do danas o Marku Antonu de Dominisu, razmatrano gotovo sa svih aspekata njegovog života i njegovog rada, pa i njegove smrti. No, ja bih se ovdje osvrnuo na Marka Antona de Dominisa sa jednog posebnog aspekta, sa kojeg do sada još nije bio promatran. To je biološko – genski pristup njemu kao podloga njegove mentalno-psihološke konstelacije, koja je zapečatila njegovu sudbinu. Od oca Rabljana – intelektualca i majke Venecijanke stvorena je mogućnost kombinacije i križanja gena, sa dobivanjem neopterećenih, čistih i zdravih potomaka, kod kojih se stvorila jedna optimalna kritička masa genskih kombinacija, formirajući jedan optimalno genski složen proizvod u obliku jednog izrazito potentnog proizvoda mentalno – psihološke ličnosti tipa Marka Antuna. (Za razliku od nerijetkih rodbinski bliskih brakova, sa suprotnim efektima). Ta genska konstelacija osnovna je podloga njegove intelektualne i znanstvene polivalentnosti. Ta ista konstelacija podloga je i njegove principijelnosti i čistoće duha. Dosljedan svojoj principijelnosti i svojim čistim uvjerenjima, kojih se ne odriče nikad – istini, ljubavi i slobodi – riskira svoj visoki položaj. Riskira i svoj život, koji se tako završava u zatvoru rimske tvrđave San Angelo 1624. godine.

John Owen je druga velika ličnost – drugi vekliki izdanak te jake obitelji. Ne iz crkvenog već iz svjetovnog aspekta. Njegovi su roditelji : Gerolamo Dominis

i Mary Jones Dominis. Prema genealoškom stablu obitelji de Dominis s otoka Raba, Gerplamo – John de Dominis rođen je 15. 3. 1792. godine na otoku Rabu, od oca Vincenza de Dominisa (14. 11. 1769.) i majke Agnese Galzigna (30. 6. 1771.) – oboje iz Raba. Gerolamo je bio najstarije od njihove desetero djece. Kao mladi grof službovao je u carskoj austrijskoj mornarici, najvjerojatnije kao pomorski oficir. Širokih nazora, bio je sputavan u svojoj kreativnosti od strane vojne discipline i subordinacije, a možda i još nekim familijarnim problemima, te se odluči na dezertstvo iz carske mornarice. U Trstu se ukrcava na jedrenjak za Ameriku, kao dezertter te se 1819. iskrcava na tlo Amerike. Svijestan da će kao dezertter biti tražen od progonitelja dezerttera, odmah se ukrcava na jedrenjak kao običan mornar i tumara oceanima. Tako je teže dohvatljiv mogućim progoniteljima. Već samo za par godina postaje zapovjednikom jedrenjaka, što nebi bilo moguće da nije ranije bio pomorski oficir. Ističe se kao vrlo dobar zapovjednik jedrenjaka ali i kao vrlo dobar trgovac. Na svojim putovanjima često dotiče i Havajske otoke. Otkriva novo – dotad nepoznato otočje na Pacifiku, koje je nazvao Marshallskim otocima prema svom poslodavcu Joshias Marshallu. Inventivan – patentira svoj izum za određivanje jedara u tonaži jedrenjaka, što je bio veliki izum tada. Godine 1823. svojevóljno pristupa Specijalnom Kotarskom sudu u Bostonu, gdje se službeno prijavljuje i daje podatke o sebi, od kojih su neki netočni. Dotada, pune četiri godine nije bio nigdje prijavljen službeno. Godine 1824. se ženi u Bostonu za Mary Jones, iz bogate obitelji iz Bostona. Obitelj seli u grad Schoenectady u državi New York. U braku se rađaju dvije djevojčice - Mary Elisabeth i Frances Ann, koje obje umiru u svojoj 13. godini. Nakon toga rađa se treće dijete – John Owen Dominis dana 10. 3. 1832. u mjestu Schoenectady –Godine 1837. obitelj seli iz Amerike za Havaje, u Honolulu. Gerolamo-John Dominis dobro trguje, postaje vlasnikom jedrenjaka, zastupnik je nekih trgovačkih kompanija na Havajima, a radi i za havajsku vladu. Bogat, školuje sina Johna u najboljim školama Havaja i gradi prelijepu kuću - Palaču Dominis, u koju useljava 1846. godine. Te iste godine nestaje u vodama Pacifika na putu za Kinu, kao putnik broda. John Owen ostaje sam sa majkom. Nakon školovanja 1849. godine polazi u San Francisco, ali se već slijedeće godine vraća na Havaje. Zapošljava se i bude zapažen kao veoma dobar i pouzdan radnik, vrlo inteligentan. Zato već 1853. godine postaje tajnikom havajskog princa Loto-a, kasnijeg kralja Havaja Kamehameha V, koji je vladao od 1863. do 1872. godine.

Godine 1859. se zaručuje sa princezom Lydiom Kamehameha Paki, a godine 1862. se s njom ženi. Trezven i pouzdan u službi, John Owen već 1866. godine bude imenovan guvernerom otoka Oahu, a nešto kasnije još i guvernerom otoka

Kauai i Maui. Inteligentan i pouzdan u službi 1880 je imenovan generalom i glavnim zapovjednikom havajske armije. Godine 1891. njegova supruga princeza Lydia postaje kraljicom Havaja i tada ona uzima ime – Liliuokalani. Pored svojih državnih, vojnih i diplomatskih aktivnosti – kao guverner navedenih otoka imao je obavezu putovati tim otocima, a jednom godišnje i posjetiti svih šest velikih havajskih otoka. Na tim svojim putovanjima pratila ga je i njegova supruga, a on je bio oduševljeno prihvaćan od stanovnika tih otoka. Bolovao je od reumatizma, koji bi ga ponekada spriječavao u posjetama otocima.

Kroz gotovo 30 godina kontinuirano, John Owen je bio što savjetnikom što tajnikom mnogih članova vladarske dinastije. U svim oblicima svojih višokih djelatnosti John Owen se pokazao kao vrlo inteligentan, razborit čovjek, sa osobitim liberalnim nazorima, naprednim idejama, obdaren praktičnošću, oprezom i vrlo hladnim rasuđivanjem. Zbog svih tih svojih karakteristika kao i postavljanja prema aktuelnim problemima za Havaje, a njih je uvijek bilo, zbog svojih visokih dužnosti i funkcija koje je obnašao, značajno je utjecao na rad administracije, diplomacije te utjecao na politički život Havaja u svakom pogledu.

Svojim širokim obimom djelovanja kroz prizmu svih visokih funkcija od kojih je neke obnašao i više od dvadeset godina, imao je široki pregled svih zbivanja na Havajima, pa je shodno tome značajno mogao utjecati na ta zbivanja. Interesi stranog kapitala kao i interesi stranih valikih sila u to doba bili su jaki u odnosu prema Havajima. Kroz više od dva desetljeća John Owen je svojom trezvenošću i svojim diplomatskim sposobnostima uspevao vrlo dobro ekvilibrirati u tim igrama, održavajući Havaje neovisnom i samostalnom državom. Njegova deviza kao i deviza njegove supruge kraljice Liliuokalani bila je “Havaji – Havajcima!” Radi svega toga može se reći da je John Owen desetljećima bio stvarni upravitelj – stvarni vladar havajskog kraljevstva. On je bio neprobojan štit Havaja od stranih interesa! Za naglasiti je da je John Owen sve svoje razne aktivnosti za cijelo vrijeme obavljao isključivo u svojoj Palači Dominis, kao što je i kraljica Liliuokalani svoje kraljevanje obavljala također isključivo u Palači Dominis, podignuvši je time na nivo kraljevske rezidencije Havaja. John Owen je svoje sposobnosti također prenašao i na svoju suprugu kraljicu Liliuokalani za vrijeme njezinog kraljevanja, održavajući Havaje neovisnim. Treba naglasiti da je John Owen bio nositelj sedam blistavih odličja – medalja kao priznanja za njegov prijegoran rad na dobrobiti Havaja. Nažalost, samo sedam mjeseci nakon stupanja na prijestolje Havaja kraljice Liliuokalani (1891.), gotovo kao suveren Havaja, John Owen umire (27. kolovoza 1891. godine), a bez diplomatske mudrosti John Owena,

kraljica - udovica je detronizirana 1893. godine. Postupno je dotadašnja država postala samo jedna od država SAD.

Radi svoje svekolike mudrosti i aktivnosti, John Owen je ostavio veoma značajnog traga u društvenom, kulturnom i političkom životu Havaja. On je ostao značajnim imenom u povijesti Havaja, što je veoma bogato registrirano u arhivskim zapisima toga otočja. Iako je i otac John Owena – Gerolamo (John) Dominis važna ličnost u analima Havaja, slava ipak pripada znamenitijem sinu John Owenu.

Predaja o Dominisima živi još i danas na Havajima i cijelome Mediopacifiku. Pored ostalog, od 1922. godine prelijepa Palača Dominis u Honolulu ili “Washington Place” kako ju je nazvao američki povjerenik na Havajima Anthony Ten Eyck iz New Yorka je službena rezidencija američkog guvernera Havaja

John Owen Dominis – Prince Consort Havaja pokopan je sa svim kraljevskim počastima u Royal Mausoleumu u “Vanu Valley”, Honolulu, Oahu.

RIASSUNTO

*JOHN OWEN DOMINIS IN QUALITÀ DELL'ULTIMO AMMINISTRATORE DEL
REGNO DELLE HAWAI*

Prof. dott di ricerca Vinko RIBARIĆ

La famiglia de Dominis dall'isola di Arbe è una delle famiglie più importanti non solo nella storia di Arbe, ma anche della più vasta area europea e mondiale. Da questa rinomata e forte famiglia sono nati molti personaggi famosi ed importanti della storia nazionale, europea e mondiale, dalla provenienza mondana ed ecclesiastica. Da questa vasta plèiade di un'ampia varietà di vocazioni e professioni dei membri della famiglia de Dominis, particolarmente sono posti in rilievo due personaggi i quali con il loro lavoro e con la loro vita hanno raggiunto e ottenuto il riconoscimento e la gloria mondiale. Si tratta di Marco Antonio de Dominis e John Owen Dominis. L'ultimo, colui di cui tratta questo articolo, è stato il marito della principessa delle Hawaii e l'ultimo amministratore del Regno delle Hawaii.

Parole chiave: M. A. de Dominis; John Owen Dominis; amministratore del Regno delle Hawaii

SUMMARY

JOHN OWEN DOMINIS AS LAST RULER OF HAWAIIAN KINGDOM

Prof. Vinko RIBARIĆ, PhD

Family de Dominis from the island of Rab is one of the most important families not only in the history of Rab but also more widely, in Europe and the world. This important and powerful family gave many known and famous persons from local, European and world history, related to mundane and religious sphere. Two members of the family stand out and gained worldwide recognition and fame thanks to their work and life. They are Marko Antun de Dominis and John Owen Dominis. This article deals with the latter one. He was the husband of a Hawaiian princess and the last ruler of the Hawaiian kingdom.

Key words: M. A. de Dominis; John Owen Dominis; ruler of Hawaiian kingdom